

EKSAMENSOPPGAVE

JUS2111 - Statsforfatningsrett og internasjonal rett - Vår 2017

Dato: Onsdag 24.mai 2017

Tid: kl. 10:00 - 16:00

Del I (ca. 4 timer)

Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) avgjorde 4. januar 2016 at staten Karpatia hadde krenket Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 i en sak om fosterreduksjon. Fosterreduksjon innebærer at kvinner som er gravide med friske tvillinger, kan få gjennomført abort på ett av fostrene. Dommen ble avsagt på fransk og ble offentliggjort på EMDs nettsider samme dag. Ved en feil ble det ikke utlagt noe sammendrag på engelsk, og dommen gikk upåaktet hen i de fleste land.

Flertallet på 4 dommere understreket at abort i seg selv ikke var i strid med EMK artikkel 2, men mente at de biologiske og sosiale bånd mellom barnefaren og det ufødte barnet var av en slik karakter at EMK artikkel 8 fikk anvendelse. Dette kan innebære prosessuelle plikter, og EMD fant at den biologiske faren til ufødte tvillinger skulle ha fått anledning til å uttale seg før fosterreduksjon ble foretatt. Dette gjaldt særlig når inngrepet vilkårlig rammer ett av de ufødte barna. Mindretallet på 3 dommere var sterkt uenig i en slik frirettslig argumentasjon.

Heller ikke i norsk rett er det en forutsetning for å innvilge abort at barnefaren er blitt hørt.

Etter at Lovavdelingen i Justis- og beredskapsdepartementet (JD), i en tolkningsuttalelse til Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), hadde uttalt at abortloven § 2 ga adgang til fosterreduksjon på friske foster, forkastet Stortinget 12. januar 2016 et forslag fra stortingsrepresentant Marte Kirkerud (KrF) om å anmode regjeringen om å vedta en forskrift til abortloven om at fosterreduksjon ikke er tillatt. På spørsmål fra HOD sa Lovavdelingen blant annet at grunnloven § 93 første ledd første punktum «ikke gir noe bidrag til løsningen av det foreliggende tolkningsspørsmålet». Lovavdelingen viste til at grunnlovfesting av retten til liv ikke hadde tatt sikte på å endre gjeldende rett og at EMD tilkjente statene en vid skjønnsmargin ved lovgivning om abort. Uttalelsen hadde vært forelagt justisminister Petra Ullstrøm før den ble utferdiget.

Lovrådgiver Jostein Tømmersjø, som hadde ført tolkningsuttalelsen i pennen, hadde sjekket EMDs nettside 4. januar 2016. Han var god nok i fransk til å forstå at EMD hadde avsagt en uhyre kontroversiell dom, men visste at dommen tidligst ville bli rettskraftig tre måneder etter domsavsigelse og antok at Karpatia ville bringe saken inn for storkammer i EMD. Men selv om dette hadde vært Karpatias intensjon, ble ingen slik begjæring fremmet innen fristen i EMK artikkel 43 nr. 1.

Tømmersjø orienterte ikke sine overordnede. Hans franskkunnskaper var ikke så gode at han var i stand til å vurdere hvorvidt dommen, om den ble stående, kunne få betydning for Norge. Den var heller ikke omtalt i tolkningsuttalelsen.

Helse- og omsorgsministeren, Lars Holm, var en ivrig forkjemper for kvinners reproduktive rettigheter og ville få fastslått en gang for alle at fosterreduksjon var tillatt. Prop. 24 L (2015-2016) om endring av lov 13. juni 1975 nr. 50 om svangerskapsavbrudd (lovfesting av fosterreduksjon), ble fremmet for Stortinget 20. april 2016. Siden saken hadde blitt godt opplyst i januar, mente statsråden at offentlig høring var unødvendig. Loven ble endret i samsvar med regjeringens forslag.

Proposisjonens vurdering av forholdet til grunnloven bestod i en henvisning til Lovavdelingens uttalelse. Etter at hennes samboer, Jostein Tømmersjø, hadde nevnt saken, besøkte saksbehandleren i HOD, Fatima Spyd, EMDs hjemmeside 18. april 2016. Hun gjorde ikke noe vesen av at dommen var blitt rettskraftig 4. april, men var så elendig i fransk at hun ikke kunne lese seg til hva den gikk ut på. Dessuten kunne jo ikke en dom mot Karpatia ha konstitusjonell betydning i Norge, mente hun. Dette fortalte hun til samboeren, som ante uråd og ringte statssekretær Ole Vold i JD. «Jeg tar det med Petra», svarte Vold. Men så måtte han hente sin syke datter i barnehagen og glemte å følge opp overfor justisministeren.

Tre dager etter at loven var sanksjonert ved kongelig resolusjon 16. juni 2016, oppdaget pressekontoret i EMD at dommen aldri var blitt omtalt på engelsk på nettsiden. Først etter at feilen var rettet opp, ble det allment kjent at EMD i realiteten hadde begrenset statenes adgang til å utforme lovgivning om fosterreduksjon. Det var klart at abortlovens ordning ville bli omfattet av flertallsbegrunnelsen i saken mot Karpatia.

Forslagsstilleren fra januar, Marte Kirkerud, var overbevist om at helseministeren hadde brutt sine konstitusjonelle plikter. Selv om regjeringen allerede i januar hadde vært klar over dommen fra Strasbourg, hadde den ikke sagt noe om den. Enda verre hadde det blitt da lovforslaget ble fremmet, endatil uten høring. Og hva med justisministeren? Siden Ullstrøm hadde ansvar for Lovavdelingen, men ikke sa noe, måtte hun være ansvarlig etter grunnloven § 30 tredje ledd. Også statssekretær Vold måtte ta sitt konstitusjonelle ansvar og gå; han visste jo at dommen var rettskraftig.

Folk fra andre partier som Kirkerud hadde snakket med, "gjemte seg" bak at ingen av de to statsrådene var kjent med dommen og heller ikke kunne holdes ansvarlig bare fordi folk i departementet hadde unnlatt å opplyse om at en domstol i Frankrike hadde nyfortolket EMK. Dommen gjelder jo ikke i Norge, hadde de sagt. Men Kirkerud sto på sitt og ville gå rettens vei for å få avgjort at Holm og Ullstrøm hadde brutt sin opplysningsplikt og at lovendringen var ugyldig. Hun ville også ta ut stevning til Riksretten.

Drøft og ta stilling til følgende spørsmål:

1. Har helse- og omsorgsminister Holm brutt sine konstitusjonelle plikter i forbindelse med Stortingets behandling av representantforslaget i januar 2016?
2. Har helse- og omsorgsministeren brutt sine konstitusjonelle plikter i forbindelse med Stortingets lovvedtak?
3. Har justisminister Ullstrøm brutt sine konstitusjonelle plikter?
4. Må statssekretær Vold ta sitt konstitusjonelle ansvar og søke avskjed?
5. Forutsatt at det foreligger et brudd på konstitusjonelle plikter:
 - a. Hvilke konsekvenser vil dette få for lovvedtaket?
 - b. Kan stortingsrepresentant Kirkerud få sin påstand om at statsrådene har brutt sin opplysningsplikt, avgjort av de ordinære domstolene?
 - c. Kan Riksretten behandle en stevning fra Kirkerud?

Del II (ca. 2 timer)

Den "Islamske staten» (IS) er omtalt slik på Wikipedia 28. mars 2017 (utdrag):

Den islamske staten (forkortet **IS**) er en militant, islamistisk (jihadistisk) gruppe og organisasjon i Irak, Syria og Libya som står nær den sunnimuslimske retningen wahhabisme. Mange land har klassifisert dem som terroristorganisasjon.

[IS] har tatt kontroll over områder i Irak, Syria og Libya. Organisasjonen definerer seg selv som et nytt kalifat med religiøs autoritet over alle muslimer i verden, og har som mål å opprette et islamsk imperium om skal omfatte Levanten, det vil si Libanon, Syria, Israel, Palestina, Jordan og de sunnidominerte regionene i Irak og sørlige deler av Tyrkia. Noen inkluderer også Kypros i begrepet.

Organisasjonen ble lenge regnet som en del av det internasjonale al-Qaida-nettverket, men skilte i 2013 lag med den sentrale ledelsen i al-Qaida.

I Store Norske Leksikon 28. mars 2017 lyder omtalen slik (utdrag):

Som følge av militære erobringer og kriminell aktivitet har IS skaffet seg et økonomisk grunnlag, og propagandaen har bidratt til å skaffe soldater og utvikle en militær struktur. Med erobrede landområder, flere inntektskilder og sivil ledelse har IS skaffet seg et fotfeste med elementer av en statsdannelse. Gruppen har bygd opp administrative funksjoner i de kontrollerte områdene, inklusive kapasitet til å innkreve skatter og yte tjenester. Det drives både religiøs og sosial virksomhet, ikke ulikt Hizbollah i Libanon og Hamas i Palestina.

IS-ledelsen har både militære og sivile funksjoner, og gruppen har et omfattende byråkrati i sine områder. Det er dels bygd på det gamle, dels nyutviklet. ...

Toppledelsen støtter seg på et øverste råd, et kabinett. Det er et eget shura-råd med ansvar for religiøse spørsmål. Det er flere departementer, eller råd, for militære saker, inklusive for etterretning. Også en rekke sivile funksjoner for å administrere den selverklærte staten, og for det kontrollerte det erobrede territoriet i Irak og Syria, ivaretas. I begge land er det utpekt 12 guvernører, som dels har et territorielt ansvar, dels har spesifikke saksoppgaver. Én slik oppgave er å håndtere og fordele krigsbytte, inklusive fanger, som til dels selges som slaver.

Legg disse opplysningene av faktisk karakter til grunn for besvarelsen av følgende spørsmål:

Kan «den islamske staten» ha rettigheter og/eller plikter etter folkeretten?

Oslo, 19.mai 2017

Eivind Smith

Faglig eksamensleder

